

27.32x29.5	31	36	עמוד	הארץ - מוסף הארץ	07/2010	23234483-9
המכללה הטכנולוגית חולון מכללה טכנולוגית חולון - 83313						

מתכוננים ליום של הגשות
במכון טכנולוגי חולון

עיצוב מאוד

האם פרויקט הגמר, שהסטודנטים בבתי הספר המובילים לעיצוב משקיעים בו ימים, לילות וכסף רב, הוא תחנת מעבר הכרחית בדרך לקריירה, או עינוי בזבזני וראוונתי שאבד עליו הכלח? תלוי בדרך שבה מעצבים את התשובה

יוני 2010
צילום: יובל סגל

אני יושב פה עם כתב של מוסף 'הארץ', ואנחנו מדברים על פרויקט הגמר. את רוצה גם להתראיין?
"לא".
"למה?"
"אין לי זמן, אני חייבת לעבוד על פרויקט הגמר."

שיחה קצרה זו, שהתקיימה לפני כחודש בין דן דברת, סטודנט בשנתו האחרונה במחלקה לתקשורת חזותית בשנקר, לבין אחת מחברותיו לכיתה, מסכמת על קצה המזלג את כל הסיפור. חודש לפני מועד ההגשה של פרויקט הגמר, וחודש וחצי לפני תעודת סוף השנה, הלחץ של מאות הסטודנטים שלומדים בפקולטות לעיצוב נמצא בשיאו.

באופן רשמי, הלחץ מתחיל בתחילת השנה הרביעית והאחרונה ללימודים, בשעה שהסטודנטים נדרשים להציג הצעה לפרויקט הגמר שלהם. בדרך כלל מדובר בפרויקט רחב יריעה, שדורש מחקר וביצוע בהיקף גדול יותר מכל מה שעשו עד כה. הסמנטיקה שבה השתמשו המדוויינים לכתבה זו מעירה אף היא על גודל ההשקעה שמצופה מהסטודנטים. פרופ' רוס ורדימוז, דיקן הפקולטה לעיצוב בשנקר, כינה את פרויקט הגמר "מיני תואר שני, מיני-מיני דוקטורט". טרי שרויאר, ראש המחלקה לעיצוב גרפי ותקשורת חזותית בוויצו חיפה אמרה ש"פרויקט גמר הוא תזה, ועל מנת להוכיח תזה נדרש היקף עבודה".

באופן פחות רשמי, הלחץ מתחיל כבר בשנה השנייה ללימודים, ולעיתים אף קודם, כשהסטודנטים מבקרים בתערוכות סוף שנה ורואים את גודל ההשקעה וההוצאה הכספית שמאפיינים בדרך כלל פרויקטים מסוג זה. מדובר בסכומים נכבדים מאוד. החל מ-500 שקל, ועד עשרות אלפי שקלים. היה גם מי שסיפר על הוצאה של 50 אלף שקל על פרויקט.

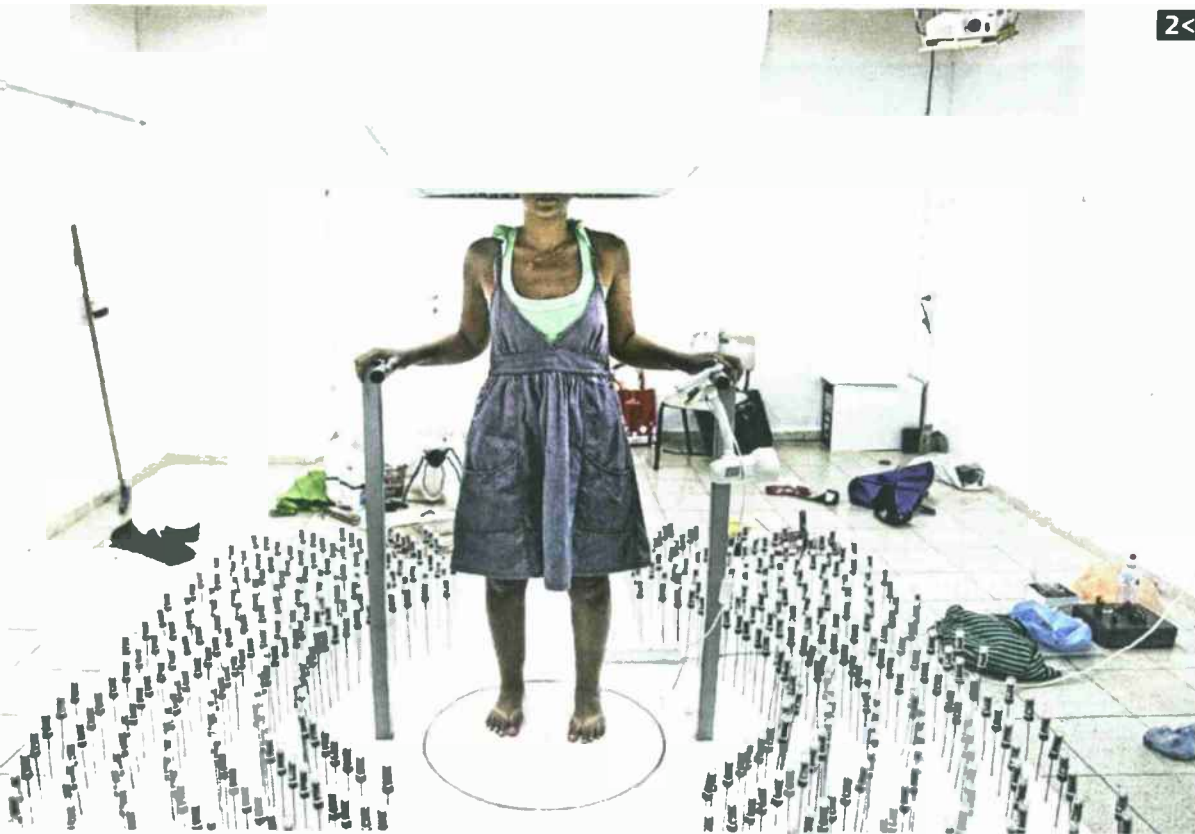
במהלך העבודה על פרויקט הגמר עוברים הסטודנטים שלבים שונים של אישורים, ועדות וביקורות, ורבים מגיעים להגשה הסופית מותשים, עם הלשון בחוץ, ורוצים רק לעבור את המשוכה האחרונה הזאת בשלום. המצב האבסורדי שבו סטודנטית לא יכלה להתפנות לעשר דקות כי היא עובדת על פרויקט הגמר שלה, חודש לפני שהיא אמורה להגיש אותו, הוא דוגמה אחת בלבד. חודשים נטולי שינה הם דרישה אחרת. ההשקעה הגדולה הזאת מסתיימת במעמד ההגשה, כשהסטודנטים מקבלים ביקורת על עבודתם במשך מספר דקות, מפאנל של מגיבים, שאת חלקם הם פוגשים בפעם הראשונה.

האופן שבו מתנהל פרויקט הגמר מעסיק את עפר כהנא, מרצה במחלקה לתקשורת חזותית בבצלאל. כהנא, בוגר המחלקה מ-1995, בימים שעוד נקראה המחלקה לעיצוב גרפי, כתב כיום את עבודת הדוקטורט בתוכנית לפרשנות ותרבות באוניברסיטת בר אילן בנושא "עיצוב אזרחי". לפני ארבעה חודשים הוא פירסם רשימה במגזין הרשת "אנטיטלד", שעסקה ברצינות של פרויקט הגמר.

"הנה מתחיל סמסטר חדש בבתי הספר לעיצוב", כתב כהנא, "ורמת ההיסטריה של הסטודנטים בשנה ר' עולה שלב. אין לי מושג מתי ואיך נולדה המסורת הזאת, אבל זה נראה לכולנו טבעי שלקראת סוף הלימודים יסתובבו עשרות אנשים על סף התמוטטות עצבים, אובדי עצות, עייפים, מצטערים שנולדו. זה נראה לנו בסדר שאחרי עבודה מאומצת של חודשים ארוכים תעמוד חבורה של שופטים שיעלעלו דקה או שתיים בעבודות העשירות והמורכבות, יגידו כמה משפטים שיוכיחו את יכולתם הרטורית וייתנו ציון. "בואו נעצום עיניים, נחזיק ידיים, וננסה לדמיין ביהד מה היה קורה אילו היו מכריזים היום שפרויקט הגמר בוטל בכל בתי הספר לעיצוב. "כלום."

"אפשר יהיה להמשיך לתת ציונים ותעודות על סמך העשייה בקורסים השונים במהלך ארבע השנים. אפשר יהיה להציג את העבודות ולאצור תערוכה נאה. אם כך, מה התכלית האמיתית של התהליך המשפיל

25.73x31	32	36	עמוד	מוסף הארץ	07/2010	23234491-8
המכללה הטכנולוגית חולון - מכללה טכנולוגית חולון - 83313						

1. מתוך פרויקט הגמר "פרוטרויקה" של מיקי גולד, המחלקה לעיצוב גרפי ותקשורת חזותית, ויצו חיפה.
 2. פרויקט הגמר "הליפסטיקים" של נתלי שרעבי, מסלול תפאורה, שנקר.
 3. פרויקט הגמר "האגרוף הנפתח" של עינב זויף, מסלול תפאורה, שנקר.
 4. שעון עץ מתוך פרויקט הגמר "Watching" של ענבל אדרקה, עיצוב תעשייתי, מכון טכנולוגי חולון

"זה לא עניין של זלוול או של חוסר השקעה", הוא מסביר. "התהליך הזה פשוט לא מתאים לכולם. אני לא מוכן להיות חלק מהתחרות מי יותר היסטרי. אפשר לראות את זה אצל אלו שיושבים על תוכנת האילוסטרייטור מבוקר עד ליל ומערכנים כל עשר דקות בפייסבוק עוד סטטוס מביך של לילה לבן".

גם כהנא מכיר סטודנטים היסטריים, אולם אין לו תלונות כלפיהם. הוא מזהה בעיקר מצוקה ולחץ אצל סטודנטים, שלא תמיד מבינים מה רור צים מהם. אם נרמה לרגע שכהנא היה מסתפק בלי בטל או כלשנות את המתכונת של פרויקט הגמר, לא זה המקרה. כהנא סבור שהפרויקט הוא רק חלק מבעיה גדולה הרבה יותר - האופן שבו מלמדים כיום עיצוב.

"פרויקט הגמר הוא רק גולת הכותרת, סימפטום. אני רואה את המסלול שעוברים הסטודנטים שאני מלמד, כולם כשנים ג' רד', ושמע מהם על בלבול ותסכול. הם לא יודעים מה הם רוצים לעשות, נמי צאים במשא ומתן עם המנחים והמרצים על האופי והתכנים של פרויקט הגמר. הם לא ממש מבינים את החוקיות שלו ומתנהלים באופן מעורפל ותזויתי. אני בכלל חושב שצריך לברוק את כל האתוס הזה, שכדי ללמוד סטודנט צריך להיות בחרדה או בלי חץ, חלק מתפיסה מיליטריסטית שמחלקות לעיצוב מתמחות בה. לא צריך לסבול כדי ללמוד".

לטענתו, אי הבהירות שמאפיין את פרויקט הגמר הוא תוצאה של אי הבהירות שמאפיין את ריסציפלינית העיצוב. "בעיצוב, במיוחד בעיצוב גרפי, יש מין דיבור כפול, הבטחה חצי ממומשת. מצד אחד נותנים לך את ההרגשה שאתה יכול להיביע את העמדה שלך, להגיד משהו: אני אמר, יש לי מה להגיד, אני אינדידואליסט, בותרים להעסיק אותי בגלל מה שאני יודע לעשות. מצד שני יש לקוח, אתה אמור לתת לו שירות על פי הברירה" (ברירה הוא מסמך מסכם ותמציתי שמרכו את כל המידע הנחוץ לפני תחילת עבודה על פרויקט עיי צובי. לדוגמה: הגדרת קהל יעד, הגדרת אסטרטגיה פרסומית ושיווקית, מריית פרסום רצויה ועוד).

"התחום כל הזמן נחבט בין שני הצדדים", ממשך כהנא, "וקשה מאוד להכיל את שני הדברים האלו ביחד בו זמנית, את המתח בין היצירתיות אמנותי-אישי, היכולת להגיד דבר בעל משמעות, לבין הממר של לתת שירות שכרוך בתשלום כספי. המתח הזה נמצא כל הזמן גם בין המורה לתלמיד. אתה אומר לסטודנטים: תהיו יצירתיים, אבל תעשו מה שאני אומר. גם הסטודנטים מבקשים: תנו

פעולה ושלחה את ההתייחסות הבאה: "דיון בשאלות מעמיקות ומהותיות אלה בחיי האקדמיה מתקיים כל הזמן. זה תהליך ארוך ובלתי פוסק עם מסקנות משתנות לאורך הזמן, מסקנות אלה מועברות לסטודנטים ולמרצים. דיון כזה איננו יכול להתבצע מעל רפי העיתון".

סימפטום בלבד

אם דבריו של דברת מייצגים את רוח הזמן ואת רוח הסטודנטים, הרי שהאקדמיה נמצאת צעד אחד לפחות מאחור. האם פרויקט הגמר הוא באמת הצורה הטובה ביותר שבאמצעותה אפשר למדוד את הישגי הסטודנטים? האם הלחץ שבו נמצאים הסטודנטים תורם להישגים שלהם? והאם הרי ציונל של פרויקט הגמר, שהתחיל במאה הקודמת, מתאים לעולם העיצוב במאה ה-21, שמתאפיין בקצב מהיר ובשינוי תמידי?

דברת סבור עוד, שמשך הזמן שמוקדש לפרויקט ארוך מדי, ולא מתרשם מההורמנות שניתנה לו כסטורנט לחקר לעומק נושא במשך מספר או שניים וליישם את תוצאות המחקר בהיקף רחב. "אתה תחקר? תעשה לי טובה", הוא ספק שואל, ספק קובע. "גם אתה תחכה לשבועיים האחרונים. זה לא מתאים לעידן שאנחנו חיים בו. אין מצב שבעולם האמיתי יהיה לי חודש להפיק כזה דבר. "במשך כל הלימודים אתה מתקדם לקראת פרויקט הגמר, אתה סופר שנים לקראת הדבר הזה. בשנה ג' אתה מרגיש שזה ממש קרוב, כמו גיוס לצה"ל, כשאתה מבין שעור שנייה אתה כבר צריך למצוא נושא, ובזמן שאתה מדפיס עבודות בגודל A3 יש מי שמרפס שלטים בגודל של מגרלי עזריאלי. אתה רואה בן אדם שהשקיע 5,000 שקל ויותר על משהו שאחרי חצי שעה אין לו שימוש. זו מלחמה על הכיס, והחלטתי מהתחלה שאני לא חלק מהסיפור הזה, למי יש הכי גדול".

על אף שטדם סיים את לימודיו, דברת לא חושש להתראיין ולהשמיע את דבריו. "כן. אני לוקח סיכון, בסופו של דבר יש את המרצים שכולם רוצים להדשים. אבל זה לא קשור לשנקר או לבית ספר כזה או אחר, זה משחק אגו בין כל בתי הספר, כולם רוצים להיות הכי טובים. כל אחד יוצר לו תדמית. גם אני יצאתי את התדמית הזאת בעשר אצבעות, ואני חייב לשמר אותה עד סוף פרויקט הגמר", הוא אומר בחיך. וכן, הוא מודע היטב לצד הפרובוקטיבי שלו.

וחסר התועלת הזה? דבריו של כהנא עוררו תגובות רבות. בין המגיבים אפשר היה למצוא לצד סטודנטים לעיצוב בעבר ובהווה גם את הטיפוגרף עורד עוזר; את איציק דנט, ראש המחלקה לתקשורת חזותית בשנקר; וגם את דן דברת, הסטודנט משנקר. "פרויקט הגמר משרת את בית הספר הרבה יותר משהוא משרת את הסטודנט", אומר דברת. "כמו שחגיגת בר מצווה היא אירוע עבור ההורים ולא עבור הילד. זאת תצוגת כוח ומלחמות אגו בין בתי הספר".

זה לא משרת גם את הסטודנט? "היום הקצב הרבה יותר מהיר. כבר בשנה א' יש לך בלוג, אתר ופרופיל בפייסבוק, וכל עבודה יכולה לעלות תוך דקות למחשב. אם פעם לא היה אמצעי להישף למעסיקים פוטנציאליים אלא באמצעות פרויקט הגמר, כיום הפרויקט והתערוכה איבדו מכוח השפעתם ומההילה שלהם. הרי לא בזכותו של פרויקט הגמר אוכה בעבודה כואת או אחרת, ומי שמסתמך על תערוכות הבוגרים על מנת להתקבל לעבודה, לא הבין שהעולם השתנה ושהוא כבר לא עובד בצורה הזאת.

"כבר היום כסטודנט אני עובד כמעצב, ואני לא היחיד, ובתיק העבודות שלי אין אף עבודה סטודנטית. מצחיק אותי לראות את הלחץ ההיסטרי של האנשים מפרויקט הגמר, כאילו מישו יזכור משהו דקה לאחר התערוכה, חוץ מאותם סטודנטים היסטריים שהיו כל התואר לחוצים כאילו העולם תלוי בבחירת המשקל של פונט כזה או אחר". דבריו של דברת מבטאים דעה שסטודנטים רבים שותפים לה, אך חוששים להתראיין בשמם כל עוד הציון על פרויקט הגמר שלהם טרם נקבע. פנייה למוסדות להשכלה גבוהה הניבה אף היא תגובות שונות. בעור שדיקני הפקולטות לעיצוב במכון טכנולוגי חולון ובשנקר הסכימו להיטראיין לכתבה, הנהלת בצלאל סירבה לשתף

דן דברת: בשנה א' יש לך בלוג ואתר. מי שמסתמך על תערוכות הבוגרים על מנת להתקבל לעבודה, לא הבין שהעולם כבר לא עובד בצורה הזאת

25.02x30.65	33	36	עמוד	הארץ - מוסף הארץ	07/2010	23234516-6
המכללה הטכנולוגית חולון מכללה טכנולוגית חולון 83313						

3 < 4 <

צילומים: יובל טובול

תערוכות 2010

כל הבוגרים, כל הפתיחות

- סמינר הקיבוצים** < 8 ביולי * **המכללה האקדמית תל חי** < 8 ביולי * **המכללה למינהל** < 8 ביולי * **מכון טכנולוגי חולון** < 13 ביולי * **מכון אבני** < 13 ביולי * **בצלאל** < 14 ביולי * **שנקר** < 15 ביולי * **גורן** < 21 ביולי * **מכללת הדסה** < 21 ביולי * **ויצו חיפה** < 22 ביולי

תחושה נהדרת. אבל זה לא שווה לכולם, יש את אלו שרק רוצים שיעזבו אותם ויש את אלו שרוצים שתחזיק להם את היד".

פרופ' עוזי טרוי, ראש התוכנית לתואר שני בעיצוב תעשייתי בבצלאל, שכיהן כראש המחלקה לעיצוב תעשייתי בבצלאל בשנים 1996-2004, תוקף את הנושא מזווית מעט שונה. טרוי סבור שכשמדברים על פרויקט הגמר צריך להבחין בין התהליך שעובר הסטודנט לבין מעמד הסיום - ההגשה הפומבית והתערוכה.

"פעמים רבות שופטים את פרויקט הגמר על פי התערוכה וההגשה הסופית, אבל לא פעם מה שמוצג לא משקף את התהליך שעבר הסטודנט", הוא אומר. "יש תהליכים שקשה להמחיש בתערוכה, ויהיה לא נכון לשפוט את פרויקט הגמר רק על פי התוצאה הסופית. מצד שני, השאלה אם לעשות הגשה פומבית עלתה בעבר. השכנו שאולי היה אפשר לגמור הכל בוועדה סגורה, כמו שקורה בכמה בתי ספר בעולם. שקלנו את זה, היו דיונים רציניים וכבדים, אבל החלטנו לבסוף שלא".

מעמד ההגשה נתפס כהכרחי בקרב הסגל האקדמי בלימודי העיצוב. ראשיתו נטועה לפני כ-200 שנה, במקביל לצמיחת האוניברסיטאות, ולהפיכת האמנות והעיצוב מעיסוקים שלומרים כשוליות בבתי מלאכה למקצועות שנלמדים באקדמיה. ההצדקה להגשה נובעת מהמחשבה שחשיפה לעיניים נוספות תלמד את הסטודנטים להיות ביקורתיים כלפי עבודתם, ושכוכות להחזק שמופעל עליהם, יפיקו מעצמם את המיטב. בנוסף, כך גם ייווצר שיהא אקדמי, מכיוון שבזמן ההגשה נחשפים הסטודנטים לעבודות של חבריהם לכייתה, וגם מהן ניתן ללמוד.

גם בעתיד לשתף את הציבור בהחלטות שלו, ולהבין שלהחלטות העיצוביות שלו יש השפעה רחבה. "לא משנה אם הפרויקט שלך טוב או רע, אתה מקבל ציון אחרי שלוש או ארבע דקות על משהו שעברת עליו המון זמן", אומר כהנא. "המסר הוא: קיבלתם במה, חטפתם פטיש, ועכשיו לא תתגעגעו לזה. נגמר. אתם לא רוצים לעמוד כסיטואציה שבה תגידו מה שאתם רוצים ותחטיפו סטירה. זו 'ברכת הדרך' שמקבלים הסטודנטים. כתוצאה מכך, מעטים הסטודנטים שאפילו מרמיינים שבכלים שלמדו באקדמיה, הם יכולים לקחת חלק בעשיית שינוי חברתי. האופציה הנוכחית והמורגשת של להשתמש בכלים האלה לעשות שינוי נגרעת בפרויקט הגמר".

הזמן הקצר יחסית שבו נמשכת הביקורת, מעיד לפי כהנא מסר בעייתי לסטודנטים. "אם אני יכול לשפוט בחמש דקות פרויקט שנעשה במשך חצי שנה, עולם שלם שנחצב, המסר שאני מעיד לסטודנטים הוא שזה מקצוע שחיי, ושהוא מחייב התאהבות ראשונית. שתיים-שלוש דקות, זה מה שאני צריך, ומה שחשוב זה שפרויקט הגמר ייראה טוב".

בניגוד לכהנא, פרופ' ורדימון סבור שמעמד מתן הביקורת הוא הוגן, ושהסוד טמון בבחירה נכונה של נותני הביקורת. "מתכנס פאנל רחב של אנשי מקצוע, שרובם רהוטים ואמונים על ביקורת באופן כללי. לסטודנט יש את הרציונל שלו, נשאל לות שאלות מצד הפאנל. כולנו יודעים שרבים יכולים להשתנות מאדם לחברו, יש מידה כזו או אחרת של אידיאולוגיה ותפיסות עולם שמשפיעות, ולכן הפאנל רחב. האם זה תהליך מושלם מביחינה פרדוגית? מעולם לא טענתי שכן".

"אם אני משווה את פרויקט הגמר למחלקות אחדות בעולם, מרובר בדגם שאני לא יכול לקחת עליו שום קרדיט: לא המצאנו אותו. בסופו של יום, אם יש פאנל רציני, שחבריו לא מתרברבים ורוצים לדבר על עצמם, שם התשובה. כמו כן, בניגוד לביאנלות ולתחרויות, שם אתה לא צריך לנמק את הבחירה שלך, כאן הצד הפרדוגי מכריח אותך להסביר את עצמך".

הסטודנטים לא רוצים רק להשביע רצון ולסיים בשקט? "אותם אנשים שיש להם את זה יילחמו ונלחמו, ואלו שתמיד רצו להשביע רצון - כנראה שזה מה שהם יעשו גם בעתיד. כשהיית קטן היה מי שהחזיק לך את אוכף האופניים ושמר על שיווי המשקל שלך, ובסוף הוא שיחרר אותך בלי שהרגשת. זו

אותנו, אבל תנו לנו לעשות מה שאנחנו רוצים". בעיה אחרת בפרויקט הגמר, לפי כהנא, נובעת מכך שברוב הקורסים במהלך הלימודים נרשמים הסטודנטים לענות על בריף מדויק שניתן על ידי המורה, ודווקא בפרויקט הגמר, רגע לפני סיום הלימודים, הם מתבקשים לכתוב את הבריף של עצמם, להגיד מה שהם רוצים, לבטא את עצמם באופן חופשי. "לכאורה יש פה סתירה, הרי בתי הספר אמורים להכין את התלמידים לעולם האמיתי, לענות לדרושות השוק ולספק את רצונותיהם של הקוחות העתידיים.

"למעשה אין סתירה. הסטודנטים שחושבים לתומם, שיש להם מה להגיד ושיש מי שרוצה לשימוע, עוברים את טקס הזוהר המסורתי, חוטפים את הביקורת הרעות והבוטות, וגם אם הביקורת טובה, החוויה הזאת משאירה להם טעם מד של החמצה ושטחיות. עכשיו הם באמת מוכנים לצאת לשוק. הם לעולם לא יעזו יותר לחלוטם וליוזם, או להשמיע חס וחלילה ברל מחשבה ביקורתית. הם כבר מבינים שהמחשבות והעמדות שלהם לא מעדינות אף אחד, הם מוכשרים עכשיו להיות חיילי עיצוב טובים וצייטנים, לעמוד לפקודת כוחות השוק, להגיד את יכולותיהם וזמנם בשירות תעמולת הצריכה הבלתי-מרוסנת".

כחו לרכוב על אופניים

חשוב לציין שלא מרובר בריון פנים-אקדמי בלבד. לאופן שבו מתבצעות ההגשות של פרויקט הגמר (כמו גם של שאר הפרויקטים בלימודי העיצוב) יש השלכות גם על הפרקטיקה של מעצבים לאחר מכן. לא פעם נשמעות מפי סטודנטים לאחר הגשה אמידות כמו "כשאני עומד מול הכיתה כל מה שעשיתי נראה לי מגוחך", "אתה רק רוצה שזה ייגמר כבר ותוכל ללכת הביתה", או "לא מספיק שאני מרגיש מטומטם, עכשיו כולם יודעים את זה". הסיטואציה שבה סטודנט עומד מול כיתה, מרצה, ולעתים גם מבקרים מבחוץ, ומקשיב לבייקורת על העבודה שזה עתה הציג בפניהם, אינה סיטואציה קלה.

מאחר שלהיות מעצב פירושו להיות כל הוד מן באינטראקציה ביקורתית עם הזולת, לתקופת ההכשרה, ולמעמד פרויקט הגמר, יש חשיבות מכרעת, מכיוון שזה פרק הזמן שבו המעצב מתהווה. אם המעצב נוקט גישה של "אני עושה מה שאני חושב, שיגידו מה שהם רוצים", סביר להניח שיהיה לו קשה מאחר שלהיות מעצב פירושו להיות כל הוד מן באינטראקציה ביקורתית עם הזולת, לתקופת ההכשרה, ולמעמד פרויקט הגמר, יש חשיבות מכרעת, מכיוון שזה פרק הזמן שבו המעצב מתהווה. אם המעצב נוקט גישה של "אני עושה מה שאני חושב, שיגידו מה שהם רוצים", סביר להניח שיהיה לו קשה

"היכולת של הסטודנט ללמוד ממעמד ההגשה שואף לאפס", טוען באופן מפתיע טרוי. "הוא לא ישן, הוא מתרגש, הכל מועצם פי 100. מי כן לומד? חבריו לכיתה. אם מנטרלים אותם ממעמד ההגשה, אתה מונע מהם אקט לימודי חשוב. זו גם הסיבה שבזמנו הוספתי פונקציה של עמית שכותב בזמן ההגשה מה היו ההערות. לא פעם לאחר הגשה אתה שואל סטודנטים מה הביקורת שניתנה להם ואתה מגלה שהם מתעלמים מהרבה דברים שנאמרו ונתפסים לרבר אחר; זו פסיכולוגיה ידועה. אני מק' וזה שהיום יש דור של מרצים שהוא שונה בכוחות שלו מהדור שלפני 20 שנה, ושתהליך ההגשה הוא אחר. ועדיין, כאמור, יש כאן תהליך פסיכולוגי לא פשוט".

זה לא בעייתי, שאחרי שלוש שנים שאומרים לסטודנט מה לעשות, פתאום נותנים לו יד חופשית?

"פרויקט הגמר חיוני כי השאיפה שלנו היא להוציא מהאקדמיה אנשים יוצרים ולא רק אנשי מקצוע. אנחנו לא עוסקים רק בהכשרה מקצועית, ולכן אנחנו חייבים את המנדט של פרויקט גמר חופשי. בעיני זה חלק מההתמודדות שלנו, של צוות המרצים, שיוצא להרפתקה עם הסטודנטים. חוץ מזה, בוא נסתכל על התוצאות הסופיות: למרבית האנשים זו הפריחה בחיים המקצועיים שלהם. השיא שלהם היה פרויקט הגמר".

זה לא קצת עצוב? "יש בזה משהו שמדאה שהמעברותיות הזאת היא דבר סופר-חשוב, ושהאקדמיה היא המקום לעשות את זה".

ד"ר ויקטור פרוסטג, מרצה בכיר במכון טכנולוגי חולון, מסכים עם פרופ' טרוי. "התחושה היא שבמקום להעצים את האדם, ומכאן והלאה הוא רק יפרה, אתה שם עליו את המכסה. זו ההזדמנות האחרונה להביע את עצמך ומכאן והלאה לך לעיבוד. זה מתקשר גם לתערוכות הבוגרים: הפסגה של העבודה שלך תוצג בתערוכת הגמר ושם היא גם תיקבר. פרויקט הגמר לא נשפט אם השפיע על העולם. אולי היה כראי שפרויקט הגמר לא ימות ביום ההגשה, שימשיך לחיות. אולי זה צריך להיות הקריטריון לפרויקט טוב".

ברומה לעפר כהנא, פרוסטג סבור אף הוא שצריך לכתון מן היסוד את הרציונל של פרויקט הגמר, ושהפרויקט הוא רק סימפטום לבעיה רחבה יותר. "פרויקט הגמר נולד במודרניזם: הדרישה היתה להוציא אובייקט או מוצר שנשפטים על פי ההגדרה שלהם. אבל, היום אנחנו מדברים על

24.74x31.94	34	36	עמוד	מוסף הארץ - הארץ	07/2010	23234599-7
המכללה הטכנולוגית חולון מכללה טכנולוגית חולון - 83313						

מלמעלה: פרופ' אברהם גרנט, טרי שרויאר, פרופ' עזרי טרזי, פרופ' ירון ורדימון צילום: דודו בכר, תומר נויברג, דניאל צ'צ'יק ותומר אפלבוים

הקונטקסט שבהם פועל הפרויקט, היא דבר סתמי. אתה לא יודע, אתה מנחש מה הוא אומר."

אין פה מיצובישי

ולבסוף, אי אפשר שלא להתייחס לסכומים הכספיים האסטרונומיים שמוציאים הסטודנטים. עלות פרויקט הגמר היתה גם נושא פרויקט הגמר של המעצבת שירלי רחל דוכמן, לפני ארבע שנים, במחלקה לתקשורת חזותית בבצלאל. הפרויקט, שנקרא "בתקציב מוזל", עסק בחייה הסטודנטאליים דלי התקציב. סיפור המסגרת והעיצוב היו סביב עלויות ההפקה של הפרויקט. הפורמט שהציגה, ספר בן 155 עמודים בגודל פנקס קבלות, היה מורכב מניירות בשלושה צבעים - לבן, צהוב, ורוד - בדומה לספרי חשבונות וקבלות. הסכום שהוציאה, אגב, היה 3,000 שקל, ודוכמן מספרת שכצפוי, נושא הפרויקט זכה לדיון ער בזמן ההגשה.

על דבר אחד כולם הסכימו, כמו גם המרואיינים לכתבה זו, שאין קשר בין ההשקעה הכספית לבין הציון הסופי או איכותו של הפרויקט. יחד עם זאת נדמה שיש באמירות האלו ראייה נאיבית במקרה הטוב, או גישה מיתממת במקרה הפחות טוב. אמנם, כאשר הקונספט לא טוב, גם 50 אלף שקל לא יהפכו אותו למצויין, אולם מה קורה כשיש תחרות בין כמה רעיונות טובים? הרי ברור שפרויקט שיושקע בו יותר כסף יידאג טוב יותר ויזכה לחשיפה גדולה יותר, ממש כמו בחיים מחוץ לכותלי האקדמיה.

"אנו מודעים לסכומים הגבוהים שמוציאים הסטודנטים על פרויקט הגמר", אומרת טרי שרויאר מוויצו חיפה. "כמוכן שאנו מנסים למיזער עלויות, וכאשר עומדת בפנינו כרידה, נבחר באפשרות הסבירה והשפויה". לצמצום שיכול להציע מנחה לסטודנט יש שלל דוגמאות. למשל, להגיש רק חמישה פוסטרים במקום עשרה, מסי פיק פוסטר אחר גרול מביניהם והשאר קטנים, לבנות רגם שלא יהיה בגודל 1:1 וכן הלאה. "לפעמים", ממשיכה שרויאר, "חלק מההתמודדות של הסטודנט היא להתאים בין הפרויקט ואופן הביטוי וההמחשה שלו, לבין האמצעים העומדים לרשותו. אנו מלמדים את הסטודנטים החל השנה הראשונה, כי התחום שלנו מלא באילוצים ובמגבלות, ועלות היא אחד מהם. זה דורש מהסטודנט להיות מקורי ויצירתי, כדי שהקהל שלו לא ירגיש באילוצים ובמגבלות שעמדו בפניו". או, כמו במקרה של דוכמן, להפוך את האילוח ללב העניין.

"מה זה פרויקט מושקע?" שואל גם פרופ' ורדימון. "פרויקט שיש בו מחקר ראוי, חדשנות, השקעה וחיפוש, תהליך מורכב. בדקתי את הנושא לאורך ההיסטוריה ומצאתי שאין קורלציה בין ההשקעה הכספית להישגים האקדמיים". גם פרופ' אברהם גרנט, דיקן הפקולטה לעיצוב במכללת תלמה לימור, משיע דברים דומים. "פעם אלף שקל על סדר גודל של 10,000 שקל לפרויקט. לדעתי, אין לכך כל סיבה. איכויות לא צריכות להימדד על פי היכולת שלך להוציא כסף, פיס, למרות שאני יודע שיש מצבים שאין ברירה. מה לעשות? יש מלגות, יש ניסיונות לעזור, יש יעוץ איך לא להיגרר להוצאות מופרזות. לפעמים אנשים נסחפים סתם".

פרופ' גרנט מתייחס גם להצדקה המקומית של פרויקט הגמר, ומבחין בין לימודי העיצוב בישראל לבין מדינות אחרות. "פרויקט הגמר הוא ההזדמנות של הסטודנט להוכיח שהוא בשל לצאת ולתפקד כמעצב עצמאי. אין בארץ מספיק משרדי עיצוב או תעשייה שיכולים לקלוט את כל הבוגרים. אתה צריך לדעת לשחות בימים כמו רג בין כרישים, צריך להוכיח שאתה יכול לעסוק במחקר, התנסות, בפיתוח רעיוני, בשיווק, בטכנולוגיה. "כמה בוגרים מסיימים בכל שנה? כמה מאות.

כמה מקומות יש במשרדים? כמה עשרות. מה יעשו האחרים? הם צריכים לדעת לתפקד בצורה עצמאית. אני צריך להכשיר אנשים שיהיו פריי לאנסרים. לא משנה כמה הם יתעסקו, הם עדיין צריכים להתפרנס אם הם לא רוצים להמשיך לנקות חרדי מדרגות. פרויקט הגמר מכשיר אותם לכך כי הוא דורש מהם יותר מכל קורס אחר. "במצאות של גרמניה אולי אין טעם בפרויקט גמר, ביפן אין ולא היה פרויקט גמר. למה שיהיה? מי שמגיע לטוני, לטוויטה או למיצובישי שי מתחיל מהתחלה, לאט לאט מלמדים אותו איך לעצב. פה אין תעשייה שתקלוט את הבוגרים. בשלב זה אני לא רואה פתרון יותר טוב מפרויקט הגמר. תואר שני אפשר לעשות עם ובלתי תזה. תואר ראשון בעיצוב אי אפשר לעשות בלי פרויקט גמר".

פרויקט לעתיד

לכהנא יש הרבה ביקורת על פרויקט הגמר, אבל גם לו אין פתרון קסם: "זה היה יכול להתנהל בצורה אחרת, יש המון רוגמאות. יש מקומות שבהם אתה אוסף קריטיים וקורסים וכשאתה בשל אתה עושה תערוכה ובוחר אנשים שיגיבו אליה. צריך קודם כל להקשיב לסטודנטים. מי שעושה את זה מגלה הרבה דברים מעניינים. "אני חושב שצריך כל הזמן להיות עם יד על הדופק, להכניס שינויים, לראות מה קורה בעור, לס, לעדכן את הפורמטים המיושנים האלו. צריך ליצור שיח אמין שחושף את הקריטריונים ואת תפיסות העולם, ולא הופך את השיפוט למשוה

שהוא טבעי. אם אני בא ומתחיל לדבר על משהו שהוא טוב או לא, אני מניח שתפיסת העולם שלי זהה לנחלת הכלל. לפני שאני מתחיל אני צריך להציג את תפיסת העולם שלי".

פרופ' טרזי מוסיף: "אי אפשר ליצור מערך כת שהיא במאה אחוז מתאימה למאה אחוז משיתופים. חלק מהאנשים חווים את פרויקט הגמר כטראומה, וחלק יגירו שזה הדבר הכי מדהים שעשו בחיים. קל מאוד להגיד בואו נבטל. מה נעשה במקום? אתה צריך כיוצר לעשות פעם אחת משהו משלך בחממה האקדמית. בפרויקט הגמר באמת אין לך מגבלות, חוץ מלוחות הזמן. אתה קובע את חוקי המשחק".

אבל, הסטודנט דברת עדיין מחזיק ברעתו. "בשורה התחתונה פרויקט הגמר הוא פשוט עוד פרויקט", הוא אומר. "כל פרויקט שאתה מוציא תחת ידך צריך להיות טוב, לא משנה מתי. הם רק מסבכים את זה, כביכול נותנים לך תחושה שהסיטונאים מלחיצים את עצמם, פתאום הכל הופך מאוד רשמי: אתה צריך לבחור נושא, אסור לך לזוז ממנו. זו מסגרת שונה לחלוטין ממה שהיית רגיל אליה".

ועדיין, אתה עושה פרויקט גמר כמו בולם. "כן. בסופו של דבר אני עושה פרויקט גמר כמו כולם, אני פשוט לא חושב שיש קשר ישיר בין הזמן שאתה עובד על העבודה לבין הביצועים שאתה יכול להוציא. יש לי אגו ואני לא רוצה שפרויקט הגמר שלי יהיה פחות טוב משל אחרים. גם אני רוצה שכל מי שיגיע לתערוכת סוף השנה יסתכל על העבודה שלי ויגיד שהיא מעולה".

yuvals@haaretz.co.il

הייתי שם

יובל סער חוזר אל פרויקט הגמר שלו

בן שלושה שבועות שחוזר על עצמו בכל קיץ, ובו מתקיימות כעשר תערוכות. ככל שהמוסד גדול יותר, כך יש בו יותר מחלקות וסטודנטים: ממחלקה אחת ועד עשר; לפעמים כמה עשרות סטודנטים ולפעמים מאות.

בכל ביקור מצאתי את עצמי שואל למי מיועדת התערוכה ואת מי היא משרתת? האם את הסטודנטים, שהתערוכה ופרויקט הגמר משמשים להם כנקודת מפנה שלאחריה מתחילים "החיים האמיתיים"? האם את הוריהם של הסטודנטים שיכולים לראות סוף-סוף מה עשו הילדים כמשך ארבע שנים ולאן הלך הכסף? האם את בית הספר שיכול להתגאות בכישורי הסטודנטים?

התשובה היא ככל הנראה שכל התשובות נכונות. כך או כך, במהלך הכנת הכתבה התקשיתי להשתחרר מהרושם שהרושם שהרושם של פרויקט הגמר ושל תערוכות סוף השנה מתנמנת לה בנעמיים, מבלי שמישהו יעז להפריע את מנוחתה. האם באמת נעשה דיון רציני במוסדות האקדמיים על הרציונל שעומד מאחורי תערוכות הבוגרים ופרויקטי הגמר, או שכל השינויים הם שינויים קוסמיים שעניינם מנחה אחד או שניים, עשרה או 14 מפגשים?

רי היה לדבר עם הסטודנטים, לשמוע את התסכול ואת גובה הסכומים שהם מוציאים, כדי להבין שמהו פה לא מתנהל בצורה הטובה ביותר. אין בדברים אלו כדי לטעון שמוסד אקדמי צריך להתנהל לפי ררישות הסטודנטים, רחוק מכך. אולם נרמה שיש פה נקודה עיוורת, שהשגרה וההרגל מונעים מהמוסדות האקדמיים להבחין בה במקרה הטוב, או להורות בקיומה במקרה הרע.

לפני 11 שנה בריוקט הגשתי את פרויקט הגמר שלי במחלקה לעיצוב גרפי במכון אבני. אני לא זוכר במדויק את הבריוקט, אבל אני זוכר שגם אני נדרשתי להציע נושא אישי ולפתח אותו. הקונספט שהצעתי היה סמל מחלקה בצבא, שמוכר שעות שינה לחיילים שלה; כפי שהוא מחלק "שעות ביציאה", כך הוא גם יכול להעניק שעות שינה, בין אם בתנומת צהריים ובין אם בהתעוררות מאוחרת. צילמתי חבר ישן עם מדים כמיטה, עיצבתי לוגו, הרפסתי עלונים שמסבירים על השירות החרש, הכנתי כרזה לתלייה ברחבי הבסיס, וכן הלאה. משך הזמן שהשקעתי בפרויקט: יומיים. טוב, אולי שלושה. כבר אז הבנתי שעבודה על פרויקט במשך כמה חודשים לא מתאימה לכל אחד. עבודת פרויקט הגמר לא היה סיוט כפי שרבים זוכרים אותו, ומצד שני הוא גם לא זכור לי כחוויה מכוננת, כפי שאחרים מתייחסים אליו. האם יכולתי להגיע לתוצאות טובות יותר? סביר להניח שכן. האם הייתי הופך למעצב טוב יותר לו השקעתי יותר זמן בפרויקט הגמר שלי? קשה לומר.

לאחר שסיימתי את הלימודים במכון אבני התחלתי לעבוד כמעצב. שנתיים לאחר מכן חזרתי לספסל הלימודים בקמרה אוכסורה ובבצלאל, בתוכניות לימוד אחרות, התחלתי ללמד במוסדות שונים. בשנה האחרונה לימדתי בתוכנית לתואר שני בעיצוב תעשייתי בבצלאל, שבראשה עומד עזרי טרזי, אחד המרואיינים בכתבה. במסגרת תפקידי ככתב עיצוב ביקרתי בשנתיים האחרונות כמעט בכל תערוכות הבוגרים שנערכו בארץ. מדובר במרתון